

Några anteckningar över forna berättelser och tilldragelser.

Man hör så ofta ordet rationalisera, särskilt jordbrukarna uppmanas att rationalisera jordbruksdriften, de anklagas ofta av okunniga människor för att de äro för efterblivna, följa ej med sin tid i utvecklingen och t.o.m. lagstiftarna ha nu tagit sig för att genom lag tvinga dem till rationalisering genom vissa förmåner och förbud av olika slag.

Om man vill försöka sätta sig in i dessa spörsmål skall man finna att denna rationalisering har pågått, även vad jordbruket beträffar, sedan långa tider tillbaka och pågår oupphörligt och särskilt på senaste tiden med allt större hastighet, allt eftersom vetenskap och teknik har givit möjlighet därtill. Av historien få vi veta att konung Gustav I uppmanade befolkningen i skogstrakter att göra svedjeland i skogarna, plantera råg för att slippa barkbrödet. Karl IX införskrev finnar från Finland som voro kunniga i svedjeodlingar och upplät mark för dem att bebo. Värmlands finnskogar har sigt namn därav. Förflytta vi oss därifrån till den tid då Blekinge avträdde från Danmark till Sverige år 1658 och forska i gamla papper och folkberättelser så skola vi finna att under tiden förändras mångt och mycket och bortglömmas och kanske återkommer eller upprepas kanske i ny form. Före denna tid får vi blekingar inga handlingar eller arkiv att söka i emedan de hamnade i dansk ägo och vid en stor brand i Karlskrona förstördes vad som bort finnas för oss.

Vid fredsslutet mellan Danmark och Sverige i Roskilde 1658 stipulerades i fredsvillkoren att inbyggarna i de avträdde provinserna skola sitta kvar med samma rättigheter som de hade i det förra riket. Då jordbrukarna i Blekinge i det danska riket innehade jorden med åborätt, ej som i Sverige med äganierätt, så blevo bönderna fortfarande åboar enligt deras åbolag. Åborätten stipulerade att så länge åboen och barn efter varandra nyttjade och brukade jorden och betalade den stadgade avgiften så kunde inte varken

staten eller någon annan enskild främtaga honom jorden men ville han sälja eller överlåta till någon oskyld då fick han först erbjuda staten jorden som då hade företräde till den. Sverige låg vid denna tid i stora krig och behövde pengar och sålde nu härefter jorden för en kontant summa till den åbo som ville köpa. Jorden övergick därefter från kronohemman till kronoskattehemman. Efter dessa köp blevo jordbrukarna hemmansägare istället för åboar. Dessa försäljningar pågingo en lång tid, de första köpebrevnen äro utfärdade i slutet av 1600-talet och pågingo inpå början av 1800-talet.

Av gamla bevarade papper och köpebrev visas att den gården jag ägt köptes från kronan 1701 och köpebrevet utfärdades 1702. Kronan sålde då till Åboen Karl Sörjesson $\frac{7}{42}$ mantal Öjamåla från krono till kronoskatte för ett pris av *sjuttionio* *offv* 16 öre *Silvrenmynt*

Hur länge gården varit i släkten förut som Åboinnehavare har jag ej kunnat erhålla något bevis för. Men 1659 fanns en Åbo i Öjamåla som hette Karl Störjes^{son} enligt ett annat dokument i Riksarkivet i Stockholm.

Huru länge som förflutit sen Öjamåla bebyggdes har jag inte kunnat erhålla någon tidsuppgift på. Men av de berättelser jag som barn fick höra av far och farmor m.m. så har mycket förändrats under tiden. De färdvägar som då brukades voro ej körbara och vagnar med hjul fanns ej. Skrindor eller släptyg användes om vintern i snö, ja höet från de många ängshöladorna kördes hem i släpskrindor. Drättar kallades dessa. Likaså potatisen från brönarna. Angående potatisen så är den av en yngre dato. Rovann fanns förut. När min farmors mor var ung så mindes hon att potatisen var så sällsynt och ny så att folk som gick till kyrkan hade kokt potatis med sig i fickorna till att äta enbart, ungefär som man på senare tid hade några goda kringlor med sig. Färdevägen till Asarums kyrka gick då ej som ~~xxx~~ nu längs Mörrumsån, emedan det var ej framkomligt som nu; det var vattnet emellan bergen och ån som hindrade och marken över beväxt med snårskog och var sumpmark. Den första bebyggelsen i Öjamåla har skett å den högst belägna platsen som ligger strax söder om sjön med namnet Öjasön. Om byn har fått

sitt namn av sjön eller sjön har sigt namn från byn har jag inte hört något om. Men om man föreställer sig Öjasjön å kartan som ett människoansikte så var det på den tiden endast 2 öar i den delen av ansiktet där ögonen äro placerade. Detta får vara min egen gissning. Jag har ej hört någon berättelse därom. Nu har sjön tappats och sänkts omkring en meter och nu är det flera öar i sjön. Då Blekinge under några hundra år tillhörde Danmark och Asarums var kyrkoförsamlingen var det dit som byns befolkning hade till kyrka och församlingsplats varför dit gick också färdevägen. Men de berättelser jag hörde därom var att vägen gick genom furuskogarna mot Istakullen där var en torpare sedan hemma som fick namnet Istakulla Hansson. På denna plats är nu Reinhold Hansson bosatt. Vid denna plats kom färdevägen från byn Slänsmåla en by belägen norr om Öjasjön som sedan fortsatte i söder genom skogarna i Knaggalid till rågången vid Suskull, ett torpställe med namnet Petter Röders. Detta ställe minns jag som ung, husen voro borta men lämningar med stenrösen visade att det funnits hus där förr och små odlingsbåtar som voro färdiga med att skogbeväxas. Därifrån gick vägen något västligt mot bergen vid Mörrumsån och kom ner söder om bergen där det, då jag var ung, fanns en torpare hemma som hette Håkan Forell. Under senare tid ändrades vägen i något östligare riktning och gick mot ett torp som hette Björktorpet. Ett gammalt torp som min farfars far framlevde sin sista dagar på. Han hade som ung mjölnardräng kommit från Småland till Åkarp och var mjölnare där under sin arbetskrafts dagar men var då hemma närmare Mörrumsån. Men far visade mig platsen där de då varit hemma. Det var någon gammal rest av syrenbuske och några surapelträdslämningar ännu vid lite liv. En färdväg i denna tid till kyrkan var av en annan klass än de nuvarande. Hela anläggningen och underhåll bestod av att man utvalde en framkomlig väg för att gående komma fram mellan stenar och sankmark, där röjde man sedan bort träd och buskar så att en häst kunde bära en ryttare eller en mindre börda t.ex. en säck bunden å hästens rygg, detta kallades att klövja. Om vintern i snö fick ett par oxar tjänstgöra med ett släpdon efter sig. Vid barndop

och brudfölje fick gudmodern med barnet sitta i en säjel å hästryggen, likaså bruden som skulle till Asarum och vigas. Dessa fruntimmerssallar voro så gjorda att fruntimren satt på tvären om hästen.

Förbindelserna med fokket åt öster och väster bestod endast av gångvägar (som benämndes genvägar). En av dem gick lite norr om ifrån den gården jag själv övertog och användes av folk som gick till Härnäs, när jag var barn. En annan genväg något nordligare gick väster om Öjasjön mot Hofmansbygd, och där vägen gick genom gårdesgården mellan gamla Ryavången och Oxhagen, kallades för Humlabygda stättan och namnet å platsen har bibehållits in i sena tider. Genvägen mot öster till Bengtsboda gick genom Rommareport, belägen vid rågången mellan Öjamåla och Bengtsboda. Far min omtalade att när han var ung så fanns vid rågången tvenne furuträd som voro grova och kronorna sammanväxta och då vägen gick mellan dessa träd så hade någon givit den namnet Rommareport, som sedan fortlevat även sedan träden försvunnit. Över Mörrumsån fanns då ej broar som nu. Men vid Härnäs var det byggt en gångbro av grova timmerstockar vilande på stenkar i botten. Märken efter dessa stenkar syns än i dag några meter norr om den nuvarande bron. Den nuvarande stenbron över Mörrumsån vid Härnäs har en mindre hemmansägare i Västra Härnäs låtit uppföra och bekostat den själv. Han ägde en gård i Östra Härnäs och behövde en bro för att komma till den gården med kördon. Jag har hört av äldre personer att han körde sten till den i förväg och valde ut passliga stenar där det fanns sådana. En del av stenen har hämtats i Slänsmåla där det var bättre tillgång å lämpliga sådana. Man kunde då ej konsten att spräck a och hugga till stenarna. Vid Åkarp fanns då ej heller någon riktig bro över åⁿ. Men en gångbro eller då kallat spång fanns där. Och när jag var barn sjöngs en folkvisa som var diktad av en person över ett olycksfall som skedde i början av 1800-talet. En bondhustru och hennes dotter som skulle taga sig över ån på denna spång föll i vattnet och bortfördes av strömmen och druknade. På tal om diktade folkvisor så fanns en

dylik som handlade om en bonde och hans hustru från Öjamåla som tvingade sin enda dotter att gifta sig mot sin vilja med en äldre man. Mannen var i 40-årsåldern och flickan hade ej fyllt 16 år. Brudgummen var rik men äldre och visan säger att han var enögd och någon sammanlevnad i det äktenskapet kunde inte flickan vara med om varför skilsmässoprocess väcktes för att upplösa äktenskapet. På den tiden var det ej lätt att upplösa ett äktenskap men vid processens utredning framkom att bruden ej ens var kommen till laglig ålder för att få ingå äktenskap vilket blev upphov till att kyrkoherden i Asarum blev avsatt från sitt ämbete men befolkningen inlämnade en nådeansökan för honom vilket beviljades så han fick behålla sitt prästkall. Prästen hade låtit förrätta vigseln i god tro att flickan var ett år äldre. Föräldrarna hade inflyttat i socknen från en grannsocken och fadern övertygade prästen om att flickan var ett år äldre än kyrkoboken visade. I Hjortabröne, Asarums socken, fanns en person vid namnet Åke som hade ansett för att göra visor på rim som kunde sjungas. Han passade på att taga sådana händelser som kunde uppröra folk; till motiv för sina visor. Ett stycke norr om Suskulls gård fanns en plats som de gamle kallade vagnboslätten. Därifrån kunde man färdas med vagn till kyrkan och till Karlshamn. Där hade bönder från Slänsmåla låtit uppföra vagnbod för att ställa in sina vagnar som anskaffades. Och då fick man först rida eller klöfja skogsvägen som ej var körbar men sedan vid vagnboden sätta hästen för vagnen. Den första åkdonen bestod av en kärra d.v.s. med 2 stora hjul och långa skaklar fästade i hästens sele. Det var plats i sätet för 2 personer. Dessa kärror voro från början svåra att åka uti på grund av stötning och skakning å ojämn väg. Kärrtypen förbättrades med tiden genom att man upphängde sätet med starka läderremmar på fjädrar av trä. De flesta bönder som ägde häst och hade ekonomisk råd därtill skaffade sig en sådan kärra. När jag var barn fanns denna kärra som förfädren hade nyttjat. Efter denna åktyp kom liggfjädrsvagnen. Den var gjord av fyra mindre hjul och ett åksäte med plats för 2 personer, vilade på fjädrar av trä $2\frac{1}{2}$ m långa trälistor liggande en å varder

sidan å vagnen och vilande endast å ändarna varför en fjärdring uppstod vid skakningen då sätet var placerat på mitten av dessa träfjädrar. En sådan vagn användes av min far och mor när jag var ung, den var anskaffad av farfar och var väl bevarad, väl målad och fint stoppat åksäte med fot-säck av skinn. Den blev sedan kasserad när de nu brukliga vagnarna med 2 eller flera säten och fjädrar av stål kommo i bruk. När man fortsatte vägen från vagnboslättan kom man strax till Suskull, en rätt stor bondgård med mycket skogsmarker och skog. Suskull ligger nära Mörrumsån och å andra sidan ligger hemmanen Åkarp. Åkarp är ett frälsehemman och det berättades att Åkarp ägdes förr av herrskapsfolk, där fanns såg, kvarn och laxfiske och var en naturskön plats som troligen hade utvalts som sommarvistelse av någon förmögare släkt. Faktiskt är att Åkarp är frälsehemman som i forna skattehänseende var gemensamt med Trolle Ljungby. Ågarna till Åkarp ägde då även Suskull och i en berättelse som jag hörde berättas lydde att ägaren en dag vid samspråk med de han talade med kastade en silverpeng i strömmen under det han yttrade: Lika omöjligt som det är för mig att få denna peng igen lika omöjligt är det att jag kan bli fattig. Men någon dag därefter fångades en lax i fisket som när den bereddes för hushållet befanns att laxen hade silverpenningen i magen. Och berättelsen fortsatte att samme ägare fick gå ifrån sin egendom som utfattig. Något över en kilometer söder om Suskull kommer man till en plats som än i dag kallas för Dailbacken. Platsen är belägen där vägen från Suskull utmynnar i Holländarevägen. Platsen är belägen på en sluttning och överst är marken jämnare och plan som därav troligen bidragit till namnet backe. De äldre berättelser jag hört om Dailbacken lyder att Holländare som anlade vägen från Karlshamn till Småland, där de ägde järnbruk i Ålshult och Husaby, även köpte skog och virke längs vägen. Vid vägskälet till Suskull uppsatte de handsågar som söndersågade eller delade sönder stockar i plank och bräder. Bönderna från Slänsmåla, Öjamåla, Knaggalid och Suskull körde stockar med oxar på släp om vintern till denna plats och där såldes till holländarna, som sedan sågade plank till skepps-

virke . Berättelsen säger att holländarna sade daila (dela) istället för a
vi i Sverige säger såga. Namnet Dailbacken på holländarnas språk skulle
översatt till svenska heta Sågbacken eller Delningsbacken.